

ГРАЃАНСКИ БУЏЕТ НА ОПШТИНА ИЛИНДЕН ЗА 2023 ГОДИНА

март 2023

ГРАЃАНСКИ БУЏЕТ НА ОПШТИНА ИЛИНДЕН

Овој документ е подготвен во рамките на Проектот на УСАИД за зајакнување на капацитетите за искористување на ресурсите, со поддршка на американскиот народ преку Агенцијата на САД за меѓународен развој (УСАИД). Содржината на овој документ не ги изразува ставовите на Агенцијата на САД за меѓународен развој или на Владата на Соединетите Американски Држави.

СОДРЖИНА

Зошто граѓански буџет? _____	3
Основни поими _____	4
КОИ СЕ НАДЛЕЖНОСТИТЕ НА ОПШТИНАТА? _____	6
ШТО Е ОПШТИНСКИ БУЏЕТ И ОД ШТО СЕ СОСТОИ? _____	6
ЗОШТО Е ВАЖНА БУЏЕТСКАТА ТРАНСПАРЕНТНОСТ? _____	7
ЗОШТО ПАРТИЦИПАЦИЈА ВО ПОДГОТОВКАТА НА ОПШТИНСКИОТ БУЏЕТ? _____	7
КОЈА Е УЛОГАТА НА БУЏЕТСКИТЕ КЛАСИФИКАЦИИ – КАКО СЕ ЧИТА БУЏЕТОТ? _____	7
КОИ СЕ БУЏЕТСКИТЕ АКТИВНОСТИ КОИ ГИ РЕАЛИЗИРА НАШАТА ОПШТИНА? _____	8
КАКО ОПШТИНАТА ГИ ПРИБИРА ОПШТИНСКИТЕ ПРИХОДИ? _____	9
КОИ СЕ КЛУЧНИТЕ ИЗВОРИ НА ОПШТИНСКИТЕ ПРИХОДИ? _____	10
КОЛКУ ДАНОЧНИ ПРИХОДИ ПЛАНИРА ДА СОБЕРЕ ОПШТИНАТА? _____	11
ДАНОЦИТЕ НА ИМОТ - ВАЖЕН СОПСТВЕН ОПШТИНСКИ ПРИХОД _____	12
НЕДАНОЧНИ ПРИХОДИ _____	13
КОЈА Е УЛОГАТА НА ТРАНСФЕРИТЕ ОД ЦЕНТРАЛНАТА ВЛАСТ -ДОТАЦИИТЕ? _____	14
КАДЕ И КАКО СЕ ТРОШАТ ОПШТИНСКИТЕ ПАРИ? _____	16
КОЛКУ ПЛАНИРА ДА ПОТРОШИ ОПШТИНАТА ЗА СЕКОЈА ОДДЕЛНА НАДЛЕЖНОСТ/ПРОГРАМА - УСЛУГА ЗА ГРАЃАНИТЕ ? _____	17
ПРИХОДИ И РАСХОДИ НА ОПШТИНА ИЛИНДЕН ПО ГЛАВА НА ЖИТЕЛ _____	23
КЛУЧНИ РАЗВОЈНИ ПРОЕКТИ ОД ИНТЕРЕС НА ОПШТИНАТА? _____ Error! Bookmark not defined.	
КАКО СЕ РЕАЛИЗИРА ОПШТИНСКИОТ БУЏЕТ? _____	24
КЛУЧНИ БУЏЕТСКИ ДОКУМЕНТИ - како можат граѓаните да ја следат реализацијата на општинскиот буџет ? _____	27

ЗОШТО ГРАЃАНСКИ БУЏЕТ?

- ✓ Информирање на граѓаните за тоа како се собираат општинските приходи и како се трошат општинските средства.
- ✓ Едукација на граѓаните за клучните термини, принципи и начела поврзани со општинскиот буџет и локалните финансии.
- ✓ Зголемување на свесноста на граѓаните за нивната улога во буџетскиот процес на локално ниво.
- ✓ Поттикнување на поголема активност и учество на граѓаните во процесите на планирање и реализација на општинскиот буџет.
- ✓ Запознавање на граѓаните со донесениот БУЏЕТ ЗА 2023 год. и неговите основни карактеристики - структура – кои се и колкави се општинските приходи и каде општината планира да ги потроши јавните ресурси.

ОСНОВНИ ПОИМИ

БУЏЕТЕ акт општината со кој се планираат годишните приходи и други приливи и се одобруваат годишните расходи и други одливи на општината.

ОПШТИНСКИТЕ ПРИХОДИТЕ во буџетот се даноците и други задолжителни плаќања, кои се утврдени со закон, приливите што произлегува од сопственост на средства (камата, дивиденда, закупнина и слично), надомест за дадени добра или услуги, подароци, донации, спонзорства, субвенции и трансфери.

РАСХОДИ НА ОПШТИНАТА ги сочинуваат вкупните издатоци кои се плаќаат од страна на општинската каса, поделени по одделни надлежности.

ОПШТИНСКИ БУЏЕТСКИ КОРИСНИЦИ се органите на општината и јавните служби основани од општината (училишта, јавни претпријатија итн.).

БУЏЕТ НА ОПШТИНИТЕ е годишен план на приходи, други приливи и одобрени средства и ги вклучува основниот буџет, буџетот на дотации, буџетот на донации, буџетот на заеми и буџетот на самофинансирачки активности.

ОСНОВЕН БУЏЕТ на општината е годишен план на приходи, други приливи и одобрени средства со буџетот за финансирање на основните надлежности на општината.

СОПСТВЕНИ ИЗВОРИ НА ПРИХОДИ на општината се локални даноци, локални такси и локални надоместоци, приходи од сопственост на општината, самопридонес, парични казни, донации и други приходи утврдени со закон.

БУЏЕТСКО САЛДО е разлика помеѓу сите приходи и расходи на буџетот;

ЗАДОЛЖУВАЊЕ НА ОПШТИНИТЕ е обезбедување финансиски средства од домашни и странски извори на капитал во рамките и под услови утврдени со закон;

ФИСКАЛНА ТРАНСПАРЕНТНОСТ претставува отвореност кон јавноста за минатите, сегашните и идните фискални активности на општината општината, како и за реализираните и планираните активности, проекти кои ги детерминираат фискалните политики и исходи;

ПАРТИЦИПАЦИЈА во склоп на управувањето се однесува на вклучување на засегнатите страни (граѓаните, бизнисите, ранливите категории итн.) во процесот на донесување одлуки (во различни нивоа на одлучување) за тоа како економските и социјалните ресурси се алоцирани, испорачани, употребени и одржувани;

ОТЧЕТНОСТА подразбира одговорност да се објаснат одлуките и мерките пред јавноста, граѓаните, заедницата во склоп на очекувањата што ги има таа. Подразбира детални информации за тоа како се реализирани преземените обврски и дали и кои резултати се остварени

ГРАЃАНСКИ БУЏЕТ е прикажување на буџетот на едноставен начин, разбирлив за граѓаните кои има за цел да ги информира граѓаните како за активностите на кои се трошат општинските средства.

ФИНАНСИСКИ ПЛАН е план на приливи и одливи на буџетскиот корисник за одредена буџетска година.

ДОТАЦИЈА е трансфер од Буџетот на Република Северна Македонија и буџетите на фондовите до буџетот на општината.

БЛОК-ДОТАЦИЈА е дотација наменета за финансирање на надлежностите во определена област утврдена со закон – образование , култура, социјална заштита.

НАМЕНСКА ДОТАЦИЈА е дотација наменета за финансирање на конкретна активност (на пр. пожарникарство).

БУЏЕТСКИ ДЕФИЦИТ е негативна разлика (Буџетски суфицит е позитивна разлика) меѓу планираните, односно наплатените приходи на општината и одобрените средства, односно расходи кои ги прави општината, и тој се финансира со обезбедени средства од други приливи.

ОБВРСКА на општината е проценета обврска, преземена обврска, настаната обврска за плаќање и доспеана, а неплатена обврска.

ПРОГРАМА е потесна област во рамки на политиката, која ги следи заедничките специфични среднорочни цели. Една програма може да има една или повеќе потпрограми. Потпрограма е подетално разработен дел од програма со краткорочни до среднорочни цели и се состои од проекти и /или активности.

ЛИКВИДНОСТ е способност за навремено плаќање на обврските во договорениот рок.

ПРЕНАМЕНА НА БУЏЕТ е одлука за измена на распоредот на средствата во буџетот на општината во рамки на одобрените буџети.

КОИ СЕ НАДЛЕЖНОСТИТЕ НА ОПШТИНАТА?

Урбанистичко (урбано и рурално) планирање

Заштита на животната средина и природата

Локален економски развој

Комунални дејности

Спорт и рекреација

Социјална заштита и заштита на децата

Образование

Заштита и спасување

Надзор над вршењето на работи од нејзина надлежност

Други надлежности определени со закон.

ШТО Е ОПШТИНСКИ БУЏЕТ И ОД ШТО СЕ СОСТОИ?

Буџетот на единицата на локалната самоуправа претставува годишен план на приходи, други приливи и одобрени средства и ги вклучува основниот буџет, буџетот на дотации, буџетот на донации, буџетот на заеми и буџетот на самофинансирачки активности. Буџетот на локалната самоуправа ги демонстрира вредностите и приоритетите на локалната самоуправа. Буџетирањето и техниките на финансиското планирање се клучни елементи во одржувањето на фискалниот интегритет на локалната самоуправа.

ЗОШТО Е ВАЖНА БУЏЕТСКАТА ТРАНСПАРЕНТНОСТ?

Транспарентноста во општинското буџетирање е од голема значајност за **фискална стабилност, економски раст и демократијата** (даночните обврзници, граѓаните и општеството во целина). Транспарентноста и споделувањето информации е клучна за учеството на различните социјални групи во донесувањето на одлуки/буџетскиот процес. **Доколку широката јавност има доверба во трошењето на јавните финансии, ќе бидат и помотивирани да ги плаќаат даноците и таксите, што повторно позитивно ќе се одрази и на буџетот на локалната самоуправа.** Дополнително, **зголемената транспарентност води кон намалена корупција и подобра распределба на ресурси.** Транспарентноста на локално ниво ги следи финансиските текови од изворот до местото на нивно користење, дава одговор на последователни прашања за извршувањето, имплементирањето и набавката.

ЗОШТО ПАРТИЦИПАЦИЈА ВО ПОДГОТОВКАТА НА ОПШТИНСКИОТ БУЏЕТ?

Граѓаните имаат дефинирани права и одговорности, вклучувајќи го и правото на учество во одлуките што влијаат на јавната благосостојба. Оттаму, граѓанското учество во механизмите на креирање и реализирање на буџетот треба да биде транспарентно и отворено. Граѓаните треба да се непосредно вклучени во одлуките како да се распредели и потроши буџетот на општините. Учеството на граѓаните во процесите на буџетирањето им дава прилика да ги посочат вистинските потреби и проблеми во заедницата и да бидат креативни. Исто така, директната партиципација им овозможува на граѓаните да учествуваат во надзорот на буџетските трошоци заедно со другите засегнати страни.

- Организациска класификација** ги класифицира буџетските корисници во хиерархиска организациска структура на поврзани и заемно координирани субјекти за да се утврдат надлежностите на субјектите за планирање и управување со јавните средства и вработените, заради постигнување на зацртаните цели.
- Функционалната класификација** ги класифицира расходите и другите одливи на буџетот според нивните функционални општи и конкретни цели за кои се наменети, согласно со прифатената меѓународна класификација пропишана од страна на Обединетите нации.

701 Општи јавни служби	706 Живеалишта и развој на заедницата
703 Јавен ред и мир	708 Рекреација, спорт и култура
704 Економски работи	709 Образование
705 Заштита на животната средина	710 Социјална заштита

- Програмската класификација** опфаќа поделба на буџетот на политики, програми, потпрограми и проекти или активности дефинирани со планските документи, истовремено групирајќи ги заедно сите јавни услуги и активности со заедничка цел и исход низ организациската структура.

А – Совет на општина	М – Програми за развој
Д – Градоначалник	Н – Образование
Е – Општинска администрација	Р – Заштита на животна средина и природа

Ф – Урбано планирање	Т – Унапредување на здравствена заштита
Г – Локален економски развој	В – Социјална заштита и заштита на деца
Ј – Комунални дејности	Њ – Противпожарна заштита
К – Култура	Љ – Заштита и спасување
Л – Спорт и рекреација	Ц – Родово буџетирање

4. Класификацијата по **извори на финансирање** ги класифицира приходите и другите приливи во групи во однос на конкретните видови и намени на расходите и на другите одливи кои вклучуваат: *основен буџет на општините, донации, кредити, самофинансирачки активности и дотации.*
5. **Економската класификација** ги класифицира приходите и другите приливи согласно нивната природа, и расходите и другите одливи согласно нивната економска намена во класи, групи, подгрупи, раздели и основни конта.

Приходи	Расходи
<ul style="list-style-type: none"> - Даночни приходи - Неданочни приходи - Капитални приходи - Трансфери и донации - Задолжување во земјата - Задолжување во странство 	<ul style="list-style-type: none"> - Плати и надоместоци - Резерви и недефинирани расходи <ul style="list-style-type: none"> - Стоки и услуги - Камати - Субвенции и трансфери - Социјални бенефиции <ul style="list-style-type: none"> - Капитални расходи - Отплата на главнина

КОИ СЕ БУЏЕТСКИТЕ АКТИВНОСТИ КОИ ГИ РЕАЛИЗИРА НАШАТА ОПШТИНА?

БУЏЕТСКИ КАЛЕНДАР ЗА 2023

Ред. бр.	Активности	Месец во годината
1	Советот на Општина Илинден го донесува буџетскиот календар.	Декември/Јануари
2	Градоначалникот подготвува општински буџетски циркулар со главните насоки за изготвување на финансиските планови до сите сектори и буџетски корисници.	Најдоцна до 31ви Август

3	Сите одделенија и буџетски корисници доставуваат Предлог план на програмите за развој и финансиски планови и предлог пресметки за наредната година со образложение за висината на износите по позиции до Одделението за финансиски прашања.	Најдоцна до 15ти Септември
4	Министерот за финансии доставува циркулар-насоки за подготвување на буџетите на единиците на локална самоуправа за наредната година.	Најдоцна до 30ти Септември
5	Одделението за финансиски прашања подготвува проценки на вкупните приходи, ги разгледува, анализира и усогласува предлог пресметките и финансиските планови, ги одредува приоритетите и одредбите за новиот предлог-буџет и го известува Градоначалникот за основните параметри.	Најдоцна до 20ти Октомври
6	Одделението за финансиски прашања добиените Предлог планови на програми за развој од сите одделенија и буџетски корисници ги разгледува, анализира, усогласува и доставува до Градоначалникот. Градоначалникот ги доставува на одобрување до Советот на општината.	Најдоцна до 20ти Октомври
7	Советот на општината го одобрува Предлог планот на програми за развој.	Најдоцна до 15ти Ноември
8	Одделението за финансиски прашања го изготвува Предлог буџетот и го доставува до градоначалникот на разгледување и одобрување.	Ноември
9	Градоначалникот го доставува Предлог буџетот до Советот и организира јавна расправа по Предлог буџетот.	Декември
10	Советот на Општина Илинден го усвојува Предлог буџетот.	Најдоцна до 31ви Декември

КАКО ОПШТИНАТА ГИ ПРИБИРА ОПШТИНСКИТЕ ПРИХОДИ?

Ефикасното обезбедување и собирање на општинските приходи се основа за обезбедувањето на потребните јавни добра и услуги на граѓаните на општината. Оттука во продолжение се претставени (нивната висина, процент на учество) основниот буџет на општината и дополнителните главни “потоци” на приливи во општинскиот буџет – сопствени приходи, дотации – централна власт, донации, задолжување итн.

Табела 1. Приходи на општината (во денари и структура во %)

Приходна сметка	Износ	Структура
Основен буџет на општините	200169000	50
Донации	1185000	0
Кредити	0	0
Самофинансирачки активности	13752000	3
Дотации	182497000	46
Вкупни приходи	397603000	100

Графикон 1. Структура на општинските приходи по видови сметки (во %)

КОИ СЕ КЛУЧНИТЕ ИЗВОРИ НА ОПШТИНСКИТЕ ПРИХОДИ?

Подолу се прикажани клучните извори на приходи кои општината планира да ги обезбеди во 2023 година. Највисок износ на приходи ќе се обезбедат од даночните приходи во износ од 138.207.000 денари или 69% од вкупните приходи, потоа следуваат трансфери и донации 32.851.000 денари или 16% од вкупните приходи. Капиталните приходи во вкупната структура учествуваат со 14%, додека, пак неданочните приходи имаат удел од 1%.

Табела 2. Клучни приходи на општината согласно економската класификација (износ во денари и структура во %)

Видови на приход	Износ	Структура
Даночни приходи	138207000	69
Неданочни приходи	1840000	1
Капитални приходи	27271000	14
Трансфери и донации	32851000	16
Домашно задолжување	0	0
Вкупно	200169000	100

Графикон 2. Структура на приходи на општина според економската класификација (во %)

КОЛКУ ДАНОЧНИ ПРИХОДИ ПЛАНИРА ДА СОБЕРЕ ОПШТИНАТА?

Даночните приходи претставуваат основен и најзначаен дел од сопствените приходи на општината. Подолу ги претставуваме износите на даночните приходи кои општината планира да ги собере во текот на следната година. Исто така, претставена е структурата која покажува кои даночни приходи со колкав удел учествуваат во прибирањето на општинските приходи.

Табела 3. Клучни даночни приходи на општината (износ во денари и структура во %)

Видови даночни приходи	Износ	Структура
Надоместок за уредување на градежно земјиште	30.000.000	24
Комунална такса за користење и одржување на јавно осветление	17.000.000	14
Данок на промет на недвижности	30.000.000	24
Данок на имот од физички лица	7.500.000	6
Данок на имот од правни лица	32.000.000	26
Персонален данок на доход	5.307.000	4
Данок на наследство и подарок	3.000.000	2
Вкупно	124.807.000	100

Графикон 3. Даночни приходи на општина (во денари)

Најмногу даночни приходи општината планира да обезбеди од данокот на имот од правни лица во износ од 32.000.000 денари или 26% од вкупните даночни приходи, данокот на промет на недвижности во износ од 30.000.000 или 26% од вкупните даночни приходи и од надоместоците за уредување на градежното земјиште во износ од 30.000.000 денари или 26% од даночните приходи. Од комуналните такси за користење и одржување на јавно осветлување се планира да се обезбедат 17.000.000 денари или 14% од вкупните даночни приходи. Додека, пак даночните приходи од данокот на имот од физички лица, персоналниот данок на доход и данокот на наследство и подарок во структурата на вкупните приходи се планира да зафаќаат 6%, 4% и 2%, респективно.

ДАНОЦИТЕ НА ИМОТ - ВАЖЕН СОПСТВЕН ОПШТИНСКИ ПРИХОД

Даноците на имот се еден од најважните сопствени извори на приходи на општината. Планираната структура за 2023 година на посебните видови на даноци на имот е прикажана во продолжение.

Од данокот на имот се планира да се обезбедат 39.500.000 денари или 55% од вкупните приливи на даноци на имот, а од данокот на промет на недвижности и права околу 30.000.000 денари или околу 43%. Додека, пак, данокот на наследство и подарок сочинува 3% од вкупните приливи на даноци на имот на општината.

Графикон 4. Структура на даноците на имот во вкупните приходи по основ данок на имот на општина Илинден по видови (во %)

НЕДАНОЧНИ ПРИХОДИ

Неданочните приходи кои општината планира да ги собере во 2023 година табеларно и графички се прикажани подолу. Во најголем дел или околу 70% од вкупниот износ на неданочни приходи ќе се обезбедуваат од глоби, судски и административни такси или вкупно 1.500.000 денари. 14% од категоријата такси и надоместоци или во износ од 300.000 денари, 14% или 300.000 денари од приходи од закупнина на општинскиот имот. Во 2023 година во рамките на неданочните приходи предвидени се 40.000 денари од дополнителни неданочни приходи.

Табела 4. Видови неданочни приходи (износ во денари и структура во %)

Вид на неданочни приходи	Износ	Структура
Глоби, судски и административни такси	1.500.000	70
Такси и надоместоци	300.000	14
Приходи од закупнина на општински имот	300.000	14
Други владини услуги	0	0
Дополнителни неданочни приходи	40.000	2
Вкупно	2.140.000	100

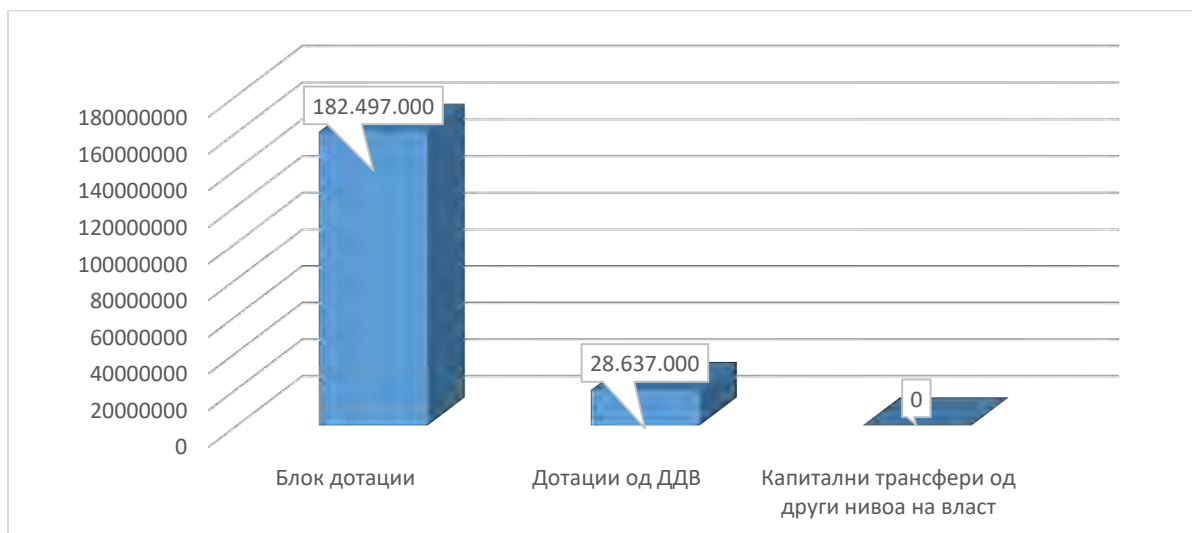
Графикон 5. Видови неданочни приходи (структура во %)

КОЈА Е УЛОГАТА НА ТРАНСФЕРИТЕ ОД ЦЕНТРАЛНАТА ВЛАСТ -ДОТАЦИИТЕ?

Вкупниот износ на трансфери и донации што се планира да се насочат од централната власт кон општина Илинден изнесуваат 211.134.000 денари. Структурата на главните видови на трансфери од централната власт е прикажана на графиконот бр. 6. Блок дотациите во износ од 182.497.000 денари се највисоката ставка на трансфери и донации од централната власт. Истите сочинуваат околу 86% од вкупните трансфери и донации од централната власт. Додека, пак, останатиот дел од трансферите и донациите ги сочинуваат дотациите од ДДВ во износ од 28.637.000 денари.

Графикон 6. Видови на трансфери и донации (во денари)

Блок дотациите за пренесени надлежности од централната власт се најзначајниот износ на трансфери кој го добива општината и со кој во значаен дел се финансираат пренесените надлежности за основно образование. Во продолжение е прикажана распределбата на блок дотацијата.

Табела 5. Намена на блок дотациите на општина по одделни надлежности (износ во денари и структура во %)

Намена на блок дотацијата	Износ	Структура
К Култура	0	0
Н1 Основно образование	111.887.000	61
Н2 Средно образование	34.000.000	19
В1 Детски градинки	36.610.000	20
В2 Домови за стари лица	0	0
Вкупно	182.497.000	100

Графикон 7. Намена на блок дотациите во општина по одделни надлежности (во денари)

Во структурата на блок дотациите на општината преовладуваат блок дотациите за основно образование кои зафаќаат 61% од вкупните блок дотации на општината. За средно образование се планира да се издвојуваат 19%, додека за детски градинки 20%.

Графикон 8. Структура на блок дотациите по надлежности во општина (во%)

КАДЕ И КАКО СЕ ТРОШАТ ОПШТИНСКИТЕ ПАРИ?

Особено е важно каде и како се трошат локалните ресурси. Локалните расходи се директно поврзани со обезбедувањето на потребните добра и услуги на граѓаните – затоа нивната структура и начин на распределба е особено важна да бидат транспарентно претставени. Во продолжение се претставени клучните расходи на општината за 2023 година.

Во наредниот период најголем износ на расходи ќе се потрошат за плати и надоместоци во износ од 143.660.000 денари, односно 36% од вкупните планирани расходи и за капитални проекти во износ од 138.973.000 или 35% од вкупните планирани расходи. За стоки и услуги се планира да се потроши сума во износ од 104.870.000 денари или 26% од вкупната планирана сума на расходи. Дополнително, се планира да се потроши 3.300.000 денари за отплата на главнина, 5.750.000 за субвенции и трансфери и 1.000.000 денари за резерви и недефинирани расходи.

Табела 6. Клучни расходи на општина Илинден економска класификација (во денари и структура во %)

Расход на сметка	Износ	Структура
Плати и надоместоци	143.660.000	36
Резерви и недефинирани расходи	1.000.000	0
Стоки и услуги	104.870.000	26
Тековни трансфери до ЕЛС	0	0
Каматни плаќања	50.000	0
Субвенции и трансфери	5.750.000	1
Социјални бенефиции	0	0
Капитални расходи	138.973.000	35
Отплата на главнина	3.300.000	1
Вкупно расходи	397.603.000	100

Во 2023 година капиталните расходи предвидено е да изнесуваат 138.973.000 денари, односно да учествуваат со високи 35% во структурата на вкупните расходи. Најголем дел од капиталните расходи се планирани за реализирање на изградба на улици и патишта, системи за водоснабдување и изградба на системи за одведување и пречистување на канализациони води.

Графикон 9. Структура на расходи на општина Илинден по економска класификација (во %)

КОЛКУ ПЛАНИРА ДА ПОТРОШИ ОПШТИНАТА ЗА СЕКОЈА ОДДЕЛНА НАДЛЕЖНОСТ/ПРОГРАМА - УСЛУГА ЗА ГРАЃАНИТЕ ?

Подолу на табелата претставени се клучните планирани распределба на општинските средства по секоја од надлежностите – услугите кои треба да ги добијат граѓаните.

Највисок износ на расходите од општинската сметка се издвојува за програмата за образование во износ од 152.344.000 денари или 42% од вкупните расходи на општината. Исто така, за комунални дејности предвидени се 109.300.000 денари или 30% од вкупните расходи. За социјална заштита и заштита на деца се планираат да се потрошат 40.335.000 денари или 11% од вкупните средства. Дополнително, 29.091.000 денари се предвидени за општинска администрација, 12.230.000 за советот на општината, 8.100.000 за заштита на животната средина, 4.300.000 за урбано планирање, 3.243.000 за култура и 2.876.000 за

градоначалник. Релативно мали суми се планирани за спорт и рекреација во износ од 950.000 денари и противпожарна заштита во износ од 150.000 денари.

Табела 7. Вкупни расходи на општина Илинден по одделни надлежности (во денари и структура во %)

Вкупни расходи на општините по одделни надлежности	Износ	Структура
А - Совет на општина	13.930.000	4
Д - Градоначалник	2.786.000	1
Е - Општинска администрација	32.047.000	8
Ф - Урбано планирање	2.381.000	1
Г - Локален економски развој	485.000	0
Ј - Комунални дејност	127.940.000	32
К - Култура	1.970.000	0
Л - Спорт и рекреација	7.170.000	2
М - Програми за развој	0	0
Н - Образование	156.119.000	39
Р - Заштита на животна средина	7.350.000	2
Т - Унапредување на здравствена заштита	0	0
В - Социјална заштита и заштита на деца	45.175.000	11
W - Противпожарна заштита	100.000	0
Q - Заштита и спасување	0	0
Х - Родова еднаквост	150.000	0
Вкупно	397.603.000	100

Расходите кои се одделуваат за општинска администрација се во износ од 32.047.000 денари и истите се наменети за плати и надоместоци, стоки и услуги, каматни плаќања и субвенции и трансфери. Истите сочинуваат 96% од вкупните трошоци за општинска администрација. Додека, пак, за капитални трошоци на општината во рамките на општинска администрација се планираат само 4% од расходите по оваа програма.

Табела 8. Расходи по програми по надлежност - Општинска администрација (во денари и структура во %)

Надлежност – Општинска администрација	Износ	Структура
ЕО - Општинска администрација	30.606.000	96
ЕА - Капитални трошоци на општината	1.441.000	4
Вкупно	32.047.000	100

Вкупните расходи кои се наменети за работата на **Градоначалникот** изнесуваат 2.786.000 денари и истите во себе вклучуваат плати и надоместоцит, резерви и недефинирани расходи, стоки и услуги како и субвенции и трансфери.

Графикон 10. Расходи по програми по надлежност на градоначалникот (во %)

Во расходите за програмите по надлежност на урбанизам и урбанистичко планирање се издвојува за урбанистичко планирање во износ од 300.000 или 13% од вкупните расходи по категоријата урбанизам/урбанистичко планирање. 87% или 2.081.000 денари се планирани за уредување на градежно земјиште.

Табела 9. Расходи по програми по надлежност - Урбанизам/урбанистичко планирање (износ во денари и структура во %)

Надлежност – Урбанизам/урбанистичко планирање	Износ	Структура
F1 - Урбанистичко планирање	300.000	13
F2 - Уредување на градежно земјиште	100.000	4
F3 - Уредување на простор во рурални подрачја	0	0
FA - Уредување на градежно земјиште	1.981.000	83
Вкупно	2.381.000	100

Планираните расходи за комунални услуги во износ од 125.900.000 денари, имаат за цел да ги помогнат активностите како: изградба на капацитети за водоснабдување, одведување и пречистување на отпадни

води, изградба и реконструкција на локални патишта (изградба на улици), изградба и одржување на јавна чистота преку субвенционирање на ЈКП Илинден. Најголем дел средства или 46,86% од вкупните расходи се планираат да се потрошат за изградба и реконструкција на локални патишта и улици. Исто така, голем удел во расходите од 26,21% зазема и ставката изградба на систем за одведување, прочистување на отпадни води. Додека, пак, јавното осветлување, јавната чистота, одржување и заштита на локалните патишта, улици и регулирање на режим на сообраќајот и изградбата на јавно осветлување во структурата на расходите по надлежност комунални услуги учествуваат со 15,09%, 4,37%, 2,38% и 1,59%, соодветно. За другите ставки по оваа надлежност се планирани расходи во многу помали износи.

Табела 10. Расходи по програми по надлежност - Комунални услуги (износ во денари и структура во %)

Надлежност – Комунални услуги	Износ	Структура
Одржување на урбана опрема	100.000	0,08
Снабдување со вода	0	0,00
Одведување и прочистување на отпадни води	0	0,00
Јавно осветлување	19.000.000	15,09
Јавна чистота	5.500.000	4,37
Одржување и заштита на локалните патишта, улици и регулирање на режим на сообраќајот	3.000.000	2,38
Одржување и користење на паркови и зеленило	0	0,00
Други комунални услуги	0	0,00
Изградба на јавно осветлување	2.000.000	1,59
Изградба и реконструкција на локални патишта и улици	59.000.000	46,86
Изградба на простори за паркирање	0	0,00
Изградба на сообраќајна сигнализација	300.000	0,24
Изградба на систем за водоснабдување	0	0,00
Изградба на систем за одведување, прочистување на отпадни води	33.000.000	26,21
Други комунални услуги	0	0,00
Паркови и зеленило	0	0,00
Урбана опрема	4.000.000	3,18
Вкупно	125.900.000	100,00

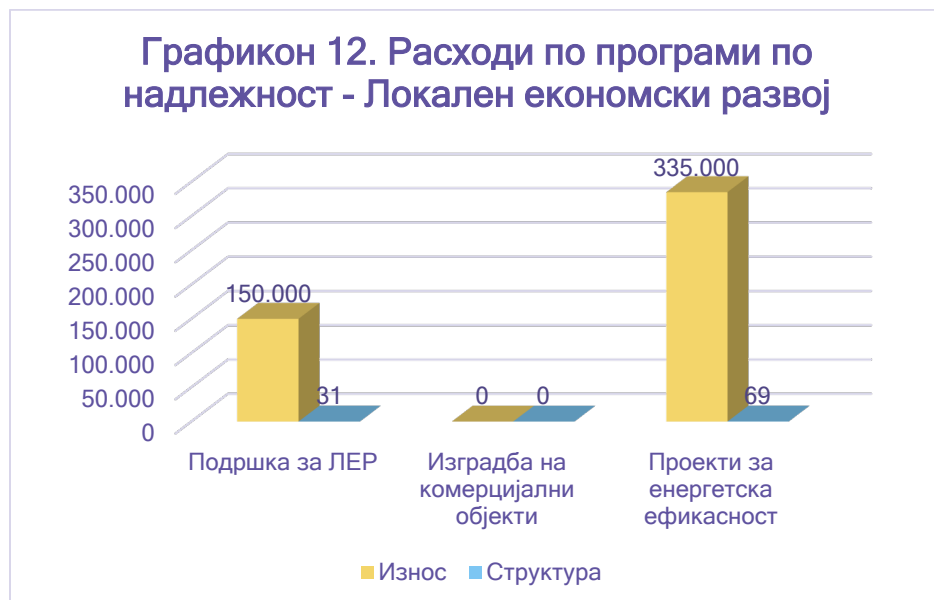
Графикон 11. Расходи по програми по надлежност – Заштита на животна средина (во %)

Расходите за животна средина изнесуваат 7.350.000 денари. 3% или 200.000 денари се наменети за капитални трошоци за заштита на животната средина и природа, а 97% или 7.150.000 се наменети за тековни трошоци за заштита на животната средина и природа.

Во програмите за локален економски развој расходите од 485.000 денари се наменети за поддршка за локален економски развој 150.000 денари, а планирани средства за проекти за енергетска ефикасност од 335.000 денари.

Графикон 12. Расходи по програми по надлежност – Локален економски развој (во %)

Табела 11. Расходи по програми по надлежност - Култура (износ во денари и структура во %)

Надлежност - Култура	Износ	Структура
Библиотекарство	0	0
Музејска и кинотечна дејност	0	0
Културни манифестации и творештво	1.970.000	100
Културни манифестации и творештво (Капитални трошоци)	0	0
Вкупно	1.970.000	100

Во поглед на средствата кои се планираат за реализација на активности од културата во износ од 1.970.000 денари истите се наменети за културни манифестации и творештво, додека за библиотекарство, музејска и кинотечна дејност и капитални трошоци за културни манифестации и творештво не се предвидени средства.

Расходите за **спорт и рекреација** во целосен износ од 1.170.000 денари се наменети за активностите и настаните планирани во спортот и рекреацијата, додека 6.000.000 денари се планирани средства за капитални проекти во спортот.

Графикон 13. Расходи по програми по надлежност – Спорт и рекреација (во %)

Кај расходите за образование во износ од 156.089.000 преовладуваат трошоците за основно образование со 75% или 117.394.000 денари. 22% од вкупните расходи по оваа надлежност или 34.695.000 денари планирани се да се наменат за средно образование и преостанатите 3% или 4.000.000 денари за капитални проекти во полето на образованието.

Графикон 14. Расходи по програми по надлежност – Образование (во %).

ПРИХОДИ И РАСХОДИ НА ОПШТИНА ИЛИНДЕН ПО ГЛАВА НА ЖИТЕЛ

Во 2023 година приходите по глава на жител во општина Илинден ќе изнесуваат 21.044 денари.

Во 2023 година расходите по глава на изнесуваат 21.044 денари.

Графикон 15. Приходи и Расходи на општина по глава на жител (во денари)

КАКО СЕ РЕАЛИЗИРА ОПШТИНСКИОТ БУЏЕТ?

Рализацијата на **општинскиот буџет** е важен индикатор кој е поврзан со остварување на планираните приходи и расходи во изминатиот период. Исто така ја покажува **очекуваната реализација/трендот на реализација на општинските буџети**.

Во продолжение е прикажана реализацијата на **основниот (сопствениот) буџет** на општината и **вкупниот буџет на општината** и на страната на **приходите** и на страната на **расходите**.

Вкупните приходи на општина Илинден во 2022 година изнесувале 340.538.371 денари.

Графикон 16. Планирани и реализирани вкупни приходи и приходи од основниот буџет за период 2019-2022 година (во денари и структура во %)

Табела 12. Планирани и реализирани вкупни приходи и приходи од основниот буџет за период 2019 – 2022 година (во денари и структура во %)

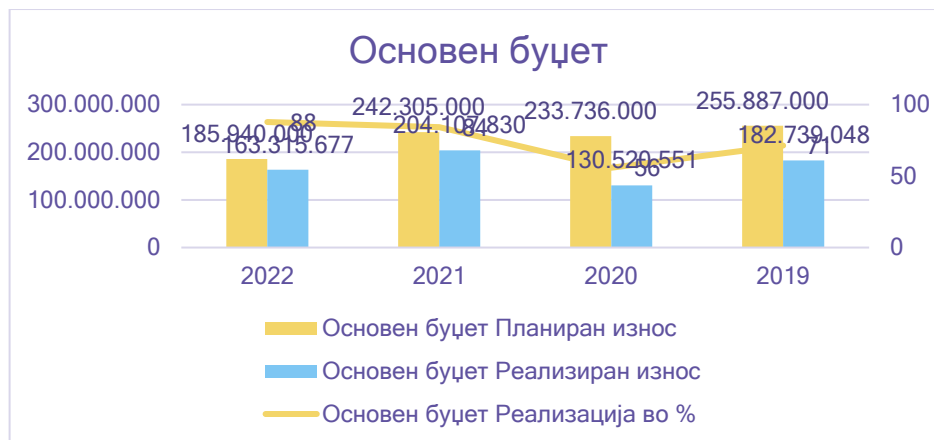
Приходна сметка	Основен буџет			Вкупен приход			
	Година	Планиран износ	Реализиран износ	Реализација во %	Планиран износ	Реализиран износ	Реализација во %
	2022	185.940.000	174.127.257	94	362.829.000	340.538.371	94
	2021	242.305.000	204.107.830	84	462.395.000	403.451.245	87
	2020	233.736.000	132.997.365	57	395.804.000	284.579.752	72
	2019	255.887.000	182.739.048	71	417.443.000	340.664.422	82

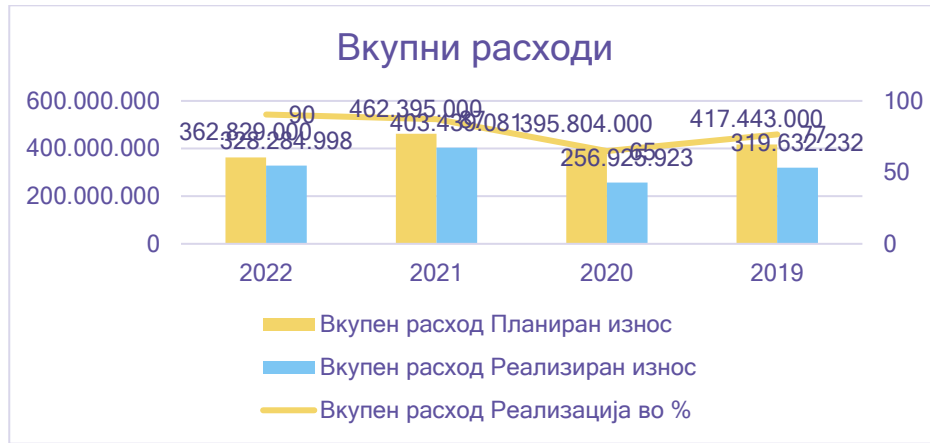
Табела 13. Планирани и реализирани вкупни расходи и расходи од основниот буџет за период 2019-2022 година (во денари и структура во %)

Расходна сметка	Основен буџет			Вкупен расход			
	Година	Планиран износ	Реализиран износ	Реализација во %	Планиран износ	Реализиран износ	Реализација во %
	2022	185.940.000	163.315.677	88	362.829.000	328.284.998	90
	2021	242.305.000	204.107.830	84	462.395.000	403.439.081	87
	2020	233.736.000	130.520.551	56	395.804.000	256.925.923	65
	2019	255.887.000	182.739.048	71	417.443.000	319.632.232	77

Реализацијата на вкупните расходи на општина Илинден во 2022 година изнесува 90% што претставува зголемување од 3 процентни поени во однос на 2021 година.

Графикон 17. Планирани и реализирани вкупни расходи и расходи од основниот буџет за период 2019-2022 година (во денари и структура во %)

КЛУЧНИ БУЏЕТСКИ ДОКУМЕНТИ - како можат граѓаните да ја следат реализацијата на општинскиот буџет ?

Кои се клучни буџетски документи?

- **Буџетскиот календар** ги дефинира роковите за планирање на општинскиот буџет, каде што се опфатени сите **активности** поврзани со подготвување на буџетот, извршување на буџетот низ финансиските извештаи или следење на извршувањето на буџетот од општинската администрација.
- **Буџетскиот циркулар** ги содржи инструкциите за изработка предлог-буџет од страна на буџетските корисници и го доставува Министерството за финансии.
- **Предлог-буџетот** е подготвен од страна на градоначалникот (општинската администрација) во кој се планираат годишните приходи и годишните расходи и кој треба да биде одобрен од страна на советот на општината.
- **Предлогот на планот на програмите за развој** ги содржи среднорочните проекции на одобрените средства по одделни буџетски програми и потпрограми, годините во кои тие ќе се реализираат и изворите на финансирање, односно буџетите.
- **Буџетот** е акт на локалната власт со кој се планираат годишните приходи и други приливи и се одобруваат годишните расходи и други одливи на државата или на општината.
- **Месечните извештаи** ги содржат податоците за вкупните тековно-оперативни и капиталните приходи и расходи за претходниот месец за коишто се однесува извештајниот период.
- **Кварталниот извештај К1** ги содржи податоците за вкупните тековно-оперативни и капиталните приходи и расходи за претходните три месеци за коишто се однесува извештајниот период, согласно со економската класификација на приходи и расходи по сметки и збирно.
- **Кварталниот извештај К2** ги содржи податоците за сите неподмирени обврски, како и за неподмирените обврски по видови и по ставки, со состојба на последниот ден од претходниот квартал.
- **Кварталниот извештај К3** ги содржи податоците за задолжување и информациите за промените на состојбата на секое задолжување во претходниот квартал, како и промените на состојбата на издадените гаранции и податоци за долгот на јавните претпријатија кои се основани од општините.
- **Полугодишниот извештај** ги содржи податоците за вкупните тековно-оперативни и за капиталните приходи и расходи за претходните шест месеци за коишто се однесува извештајниот период.
- **Годишниот извештај** ги содржи податоците за вкупните тековно-оперативни и капиталните приходи и расходи, за една година за кои се однесува извештајниот период.

Кои се клучните Буџетски принципи и начела кои се основа на општинскиот буџет

За да биде успешно планирањето и извршувањето на Буџетот, треба да се заснова на следните **принципи**/треба да се почитуваат следните **принципи**:

1. **Принцип на фискална одговорност**—подразбира буџетот на општините да се планира и извршува согласно среднорочни фискални цели, базирани на реална проекција на макроекономските индикатори, преземени обврски и постојни законски обврски и јавните средства со кои се управува на начин со кој се обезбедува среднорочна и долгорочна фискална одржливост.
2. **Принцип на економичност, ефикасност и ефективност**—подразбира буџетот на општините да се планира и извршува на начин што ќе обезбеди ефективно и ефикасно користење на јавните средства за постигнување на поставените цели.
3. **Принцип на сеопфатност на буџетот**—подразбира дека сите приходи и други приливи и сите расходи и други одливи на сите буџетски корисници се внесуваат во буџетот на општините целосно, без никакви прилагодувања меѓу себе, освен за пренос помеѓу нив.
4. **Принцип на универзалност**—подразбира дека сите приходи и други приливи се користат за подмирување на сите расходи и други одливи на буџетот на општините.
5. **Принцип на специфичност**—подразбира буџетските корисници да можат да преземаат обврски и да вршат плаќања само за целите и во износи утврдени со буџетот, согласно буџетските класификации.
6. **Принцип на готовинска основа**—подразбира буџетите или финансиските планови на буџетските корисници да се подготвуваат и извршуваат на готовинска основа.
7. **Принцип на една година**—подразбира дека буџетот се носи за период од една година, која се совпаѓа со календарската година.
8. **Принцип на избалансиран буџет** (буџетска рамнотежа)— подразбира дека приходите и расходите во буџетот на државата и општините се избалансирани.
9. **Принцип на транспарентност**—подразбира дека буџетот на општините, извршувањето и буџетската документација ќе бидат објавени во „Службен весник“, односно во службено гласило и на веб-страницата на општините.
10. **Принцип на сигурно финансиско управување**—подразбира извршување на буџетот во согласност со ефективна и ефикасна внатрешна контрола како процес што се применува на сите нивоа на управување со финансиските средства.
11. **Принцип на родова еднаквост**—подразбира родово одговорно буџетирање, односно распределба на буџетот со цел да упати на специфичните потреби на жените и мажите, девојчињата и момчињата.

Постапката за изготвување, донесување и извршување на буџетите на општините, како и известувањето за нивното извршување се засноваат врз следниве **начела**:

- 1. Сеопфатност**, што подразбира прикажување на сите приходи и други приливи, расходи и други одливи.
- 2. Буџетска рамнотежа**, што подразбира вкупните приходи и приливи да ги покриваат одобрените средства со буџетот.
- 3. Специфичност**, што подразбира дека одобрените средства се наменуват за посебни цели по раздели, програми, потпрограми и ставки.
- 4. Економичност**, што подразбира дека одобрените средства ќе се користат навремено, во соодветен износ, имајќи ги предвид квалитетот и цената.
- 5. Ефикасност**, што подразбира најдобар сооднос меѓу употребените средства и постигнатите резултати.
- 6. Ефективност**, што подразбира остварување на поставените цели и остварување на саканите резултати.
- 7. Транспарентност**, што подразбира вклучување на граѓан(к)ите во сите фази на подготвување и извршување на буџетот.
- 8. Сигурно финансиско управување**, што подразбира извршување на буџетот во согласност со ефективна и ефикасна внатрешна контрола, како процес што се применува на сите нивоа на управување со финансиските средства.